

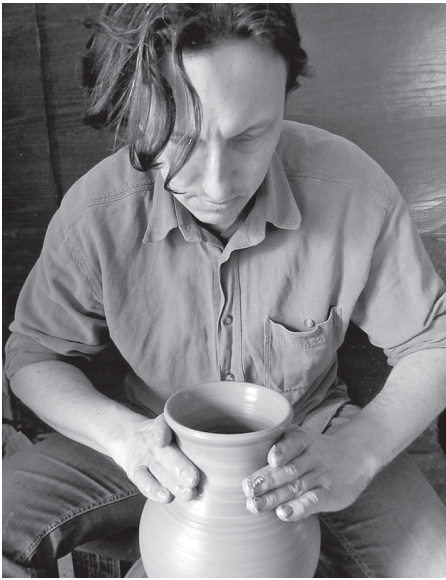
Tradicionaluo keramika – eistyna Latgolys vizeitkarte

Jana Skrivļa-Čevere

Latgolys amatnīceiba, juosoka, nav īdūmojama bez keramikys. Laikam ejūt, prūtams, pasamaina tehnika, tolkā nuok ar elektreibu darbynojami instrumenti i cepļi, kas ir paradzamuoki, dorbi teik gatavuoti ari nu cytu materialu, na tikai muola, tok tuos golvonus vierteibys – pamata formys, kūšys glazūrys voi, gluži preteji, dabiskuos zemis kruosys, praktiskais pīlītuojums leidzsvorā ar skaistuma estetiku – palīk namaineigs cauri godu simtim i paaudzem.

Iz sarunu šūreiz aicynuoju divejus Preiļu pusis keramikus, vaicojūt par tū, kas tod ir aktuāli myusdīnu keramikys mīlūtuojim i kas piec jūs dūmu ir «eistyna» Latgolys keramika. Vīns ir RAIVO ANDERSONS, kurs sovus tradicionālā manīrē veidotūs dorbus roda nu poša rokta muola darbneicā, kurā struoduojušys vairuokys keramiku paaudzis. Ūtra ir KRISTĪNE NICMANE, zam kurys zeimūla «Jašas podi» meklejami vairuoku kolekceju dažaidu kruosu i formu trauki, kas gatavuoti nu akmiņa masys, kurim naseneit pīsbīdruojuši ari smolki porcelana auskori.

Raivo Andersons: «Es netirgoju keramiku, es cilvēkiem dāvāju prieku, un viņi man»

Tu saimnieko un savus darbus dari ni Polikarpa Čerņavska keramikas mājā. Kāds bija tavs ceļš līdz šim amatam? Kā ietekmē darbnīcas «aura», pastāvīga būšana līdzās meistara mantojumam?

– Manu ceļu uz šo amatu varētu raksturot šādi: iekāpu vilcienā, kurš jau kustējās. Darbojoties keramikas mājā, izmantoju daudzas lietas, kas ir saglabājušās no vecmeistara laikiem. Nevainojami darbojas

Foto no Raivo Andersona personīgā arhīva

māla maļamā mašīna, ar kuras palīdzību var pārstrādāt pašizrakto mālu par viendabīgu masu. Arī milzīgā elektriskā virpa, kas rūc kā motocikls, toties sēdēt pie tās ir visērtāk. Šeit ir arī paštaisīts elektriskais cepļis, kuru gan ik pa laikam vajag pārbūvēt.

Tavā darbnīcā top gan sadzīvē izmantotajami trauki, gan dekoratīvi priekšmeti, gan glazēti, gan bez glazūras. Vai ir kas īpaši mīļš, ko veidot ir īpašs prieks?

– Par «savu» šo darbnīcu īsti nevaru nosaukt, jo to izveidojis savulaik ir Polikarps Čerņavskis un daudz ieguldījuši tās uzturēšanā citi dzimtas locekļi – podnieki Jāzeps Caics un Jāzeps Čerņavskis.

Kas sagādā prieku veidošanas procesā? Sākums un beigas. Patīk veidot formu uz virpas, un nav svarīgi, vai tā ir jauna, vai simtiem reižu atkārtota. Tad pa vidu ir dažādas neinteresantākas darbības, kā rokturu likšana, angobēšana, glazēšana utt. Beigās atkal sagādā prieku trauku izņemšana no cepļa.

Šodien konkurence podniecībā ir gana liela – piedāvājums ir plašs un visdažādākais. Zinu, ka savus darbus lieļākoties veido no paša rakta māla. Kas vēl ir tas, ar ko atšķiries no citiem keramiķiem, tev raksturīgais? Un kas ir «tavs pircējs»?

– Šodien Latvijā, cik man zināms, tikai nedaudzi podnieki paši rok mālu. Tā ka šajā ziņā konkurence nav jūtama. Izmantojot tieši Latgalē izrakto mālu, eksperimentu ceļā ir radusies tehnika, kas patīk pašam un, pēc pieprasījuma spriežot, arī citiem. Mans pircējs ir pozitīvi noskaņots cilvēks. Es netirgoju keramiku, es cilvēkiem dāvāju prieku, un viņi man.

Kas mūsdienās ir svarīgākais cilvēkam, izvēloties un iegādājoties keramikas darinājumus? Kas no tevis piedāvātā ir īpaši populārs un tiek izpirkts pirmais?

– Kaut arī ikdienā galvenā nozīme ir praktiskajam pielietojumam, tomēr, izvēloties savu trauku, pircējs vadās pēc tā estētiskā vilinājuma. Liela nozīme ir zelta griezuma proporcijām trauku izveidē. Varbūt tieši šī iemesla pēc visātrāk aiziet bļodas, kam ir vienkārša apaļa puslodes forma.

Tavos darbos ir labi redzamas Latgales keramikas tradīcijas – gan formās, gan krāsās. Kas ir «īsta» Latgales keramika, tavuprāt?

– Viss ir nosacīti. Kad prezentēju savu produkciju Rīgā vai kādā citā Latvijas novadā, tad saucu to par Latgales keramiku. Lietuvā – par Latvijas keramiku. Ludzā vai Līvānos – par Preiļu keramiku. Par «īstumu» vislabāk ir pateicis kāds japāņu keramikas pētnieks: «Jo vairāk tu materiālus iegūsti un instrumentus veido pats bez citu saražotā izmantošanas, jo tava keramika ir autentiskāka.»

Īsta Latgales keramika ir tapusi tad, kad vietējie podnieki paši rakuši mālu, taisījuši glazūras, būvējuši cepļus un ar savu malku tos kurinājuši.

Kristīne Nicmane: «Man ir svarīgi, lai viss būtu izdomāts līdz pat pēdējai niansei»

Cik sen jau dēvē sevi par keramiķi–podnieci un kas bija tas impulss, kā radās iedvesma pievērsties šim amatam?

– Doma radās jau pirms deviņiem gadiem, bet tā pa istam pievērsos pirms apstiprināšanas. Tas dzinulis un virzītājs bija mans dzīvesbiedrs, kurš man teica – pamēģini, izklaidē sevi. Jo šeit, Latgalē, man īsti nebija, ar ko nodarboties, izņemot bērnu audzināšanu. Tā nu tas pamazām arī sākās, sākumā vienkārši kā izklaide, bet, kā redzams, viss aizgāja līdz nopietnam darbam.

Tavā darbnīcā top gan trauki no akmens masas un māla, gan arī porcelāna auskari. Kurš materiāls tev pašai ir mīļākais un kāpēc?

– Patiesībā es jau gadus trīs strādāju tikai ar akmens masu, mālu vispār neizmantāju.

Katram materiālam ir savas raksturīgās īpašības, tāpēc nevaru pateikt, ka viens ir labāks vai cits sliktāks – viss ir atkarīgs no situācijas. Piemēram, ja vajag tadziņu vai cepamo trauku, to izvēlēšies no māla, jo tam būs poras, kurās varēs sapildīties ūdens, un cepetis būs ideāls, bet porcelāns,

Foto no Kristīnes Nicmanes personīgā arhīva

kas ir pilnīgi noslēgts materiāls, te nederēs. Tajā pašā laikā porcelāns ir perfekts rotās ar savu triecienizturību, balto krāsu utt. Savukārt akmens masa ir izcils materiāls virpotājam, sevišķi lielu bļodu, vāzu veidošanai. Tā ir lieliski piemērota ikdienas traukiem – labā attiecībā cena un gala rezultāts, augsta kvalitāte, pietiekami viegli, glazūras skaisti «sēž» – stabils, ērts un praktisks materiāls.

Esmu ļoti pievērsusies pētniecībai – kā katrs materiāls sadarbojas ar glazūru, kā žūst, kā ūdens iztvaiko krāsnī – tas process ir jāpārzina, lai sasniegtu labu rezultātu.

Šodien konkurence podniecībā ir gana liela – piedāvājums ir plašs un visdažādākais. Kas ir tas, ar ko atšķiries no citiem keramiķiem, tev raksturīgais? Un kas ir «tavs pircējs»?

– Mani tipiskākie pircēji ir sievietes, parasti no 30 līdz 60 gadiem, bet, protams, ir arī vīrieši gana daudz.

Tā biznesa shēma, kā man strādāt, ir izveidota jau sen. Ir radītas vairākas kolekcijas, un uzskatu, ka nav jēgas visu laiku ražot kaut ko pilnīgi jaunu, atkal virzīt to tirgū, veidot stāstu un sajūtu par to.

Man ir kolekcija «Upe» – tāda ļoti neitrāla, «saburzīta», dabiska. Tā brīnišķīgi kombinējas gan ar melno, gan pelēko un citām krāsām un lieliski der tiem, kas grib izcelt, piemēram, ēdienu. «Pelēkā» kolekcija ir minimālistiem, kam ļoti patīk norvēģu stils. «Jūra» ir tāda prieģīga kolekcija – tiem, kam patīk krāsas. «Āfrika» būs perfekta tiem, kuriem patīk uzkrītoši dzeltena krāsa ar leopardu, savukārt «O, bella!» derēs Itālijas un greznības mīļotājiem. Kolekcija «Puķītes» ir absolūts vintāžs, kas cilvēkiem ļoti patīk, sevišķi Rīgā, bet vienlaikus tā ir arī viegli integrējama modernajā dzīvē.

Katrai kolekcijai ir sava auditorija, un katrai ir savs pircējs. Man ir svarīgi cilvēkiem nodot to stāstu, ka keramika – tas nav tikai vienkārši pods, par kuru varētu sacīt «man modernā mājoklī tas neiederas un māls ir tikai lauku mājai».

Vēl ar ko es atšķiros, ir mana prezentācijas prasme savai produkcijai, piemēram, stenda noformējums, ko cilvēki pazīst jau pa gabalu. Tāpat pirms katra tirgus es reklamēju to precī, ko cilvēki varēs iegādāties, lai nav tāds «randiņš uz aklo». Nu jau cilvēki zina, pēc kā viņi nāk, kas būs sagaidāms, kāds izskatīsies iepakojums, ka to varēs pa taisno no mana stenda dāvināt. Tas ir ļoti, ļoti svarīgi man – lai viss būtu izdomāts līdz pat pēdējai niansei.

Kas mūsdienās ir svarīgākais cilvēkam, izvēloties un iegādājoties keramikas darinājumus? Kas no tevis piedāvātā ir īpaši populārs un tiek izpirkts pirmais?

– Šobrīd tas pirmais, ko izpērķ, ir auskari. Populārs produkts ir arī noteiktu kolekciju krūzītes, arī uz kodu trauks, kas ir ļoti praktisks – to var izmantot kā šķīvi, kā bļodu, kā servējamo un kā cepamtrauku. Protams, arī uz kodu trauki kā zivis, mazās bļodiņas, vāzes, sevišķi vidēja izmēra.

Ļoti laba lieta, manuprāt, ir krūkas. Latvietis ir ļoti praktisks cilvēks. Mums vajag krūku, jo mēs tajā varam ieliet bērzu sulu, tēju, bet Jāņos ielikt pīpenes. Mums nevajag traukus, kas būs tikai smuki un dekoratīvi. Nē, mums vajag lietas, kuras kalpo mums visādos veidos.

Vai un kas tavos darbos ir no tradicionālās Latgales keramikas? Kas vispār ir «īsta» Latgales keramika, tavuprāt?

– No Latgales tradicionālās keramikas man laikam īsti nav nekā. Tīri glazūru izpratnē, jo es esmu glazētājs, man ļoti patīk glazūras. Jā, tas ir sarežģīti, bet tas ir tas, kas mani atšķir no citiem. Jo, teiksim, forma – ja tā ir krūka, tad ir – tādu atradīsi arī Latgales tradicionālajā keramikā un visur, divriteni no jauna neizdomāsi. Protams, var nedaudz pamainīt dizainu, bet laba, ērta krūka nebūs kantaina vai stūrainā, tā būs apaļīgas formas, kā sievietes siluets. Tāpat arī bļoda ir bļoda, modificēt var pavisam nedaudz – maliņu, piemēram. Jo arī virpa ir virpa, instruments, ar kuru to tradicionālo formu noturēt. Attiecīgi, ja es dažreiz formu gribu veidot ne tik tradicionālu, tad tā jāveido ar rokām uz galda vai kā citādi.

Īsta Latgales keramika man asociējas, protams, ar ierastām formām, ar zaļi–brūni–zilās glazūras pludinājumu, arī ieskrāpētu rakstu, viļņoto maliņu – tā ir īsta Latgales vizītkarte, manuprāt. Man pašai patīk tā tradicionālā keramika, lai arī manā interjerā to ir samērā grūti iekļaut. Un sevi par podnieku es nesaucu. Jo podnieks, ja skatīties dažādā literatūrā, ir cilvēks, kas strādā tikai ar mālu kā materiālu un pamatā veido saimniecības traukus. Līdz ko tu strādā ar dažādiem keramikas materiāliem, tu esi keramiķis. Tāda ir tā atšķirība starp podnieku un keramiķi. ▣

«Projektu finansē Mediju atbalsta fonds no Latvijas valsts budžeta līdzekļiem». «Par projekta raksta «Tradicionaluo keramika – eistyna Latgolys vizeitkarte» saturu atbild SIA «Vietējā».

MAF
Mediju atbalsta fonds